

वारंवार विचारले जाणारे प्रश्न

प्र. असुरक्षित गर्भपातांबाबत चर्चा होणे महत्त्वाचे का आहे?

- उ. दर दोन तासांनी भारतातील एक स्त्री गर्भपाताशी संबंधित कारणांमुळे मृत्यू पावते. अनेकवेळा या स्त्रिया कुटुंबाच्या आणि समाजाच्या काळजीवाहक असतात व या देशाच्या मौल्यवान नागरिक असतात. काही ठराविक कारणांसाठी भारतात गर्भपाताला कायदेशीर मान्यता देण्यात आली आहे. ही कारणे जागतिक संयुक्त राष्ट्र आणि जागतिक आरोग्य संघटना अशा संघटनांनी स्त्रीच्या प्रजनन आरोग्यसेवेसंबंधी महत्त्वाचा भाग म्हणून आखून दिलेल्या दर्जानुसार आहेत.
- तरीही आज भारतात हजारो स्त्रिया असुरक्षित गर्भपातामुळे मरण पावत आहेत. त्याला प्रामुख्याने कारणे म्हणजे गर्भपात सेवा देणाऱ्यांमध्ये प्रशिक्षणाचा अभाव, गर्भपाताच्या कायदेशीरपणाबाबत ज्ञानाचा अभाव आणि सुरक्षित सेवांची अनुपलब्धता आणि त्याबरोबर गर्भपाताभोवती असलेले सामाजिक कलंक याचे वलय अशी आहेत. गर्भपाताबाबत बोलणे किंवा कारवाई करणे याच्यामुळे हा कलंक वाढतो आणि त्यामुळे सुरक्षित गर्भपात सेवांमध्ये येणाऱ्या अडथळ्यांवर उपाय योजना करता येत नाही. असुरक्षित गर्भपात ही नैतिकतेशी संबंधित गोष्ट नाही तर स्त्रीला कायद्याने पुरवलेल्या आणि जगभरात मानवी हक्क म्हणून मानल्या गेलेल्या प्रजननाच्या आरोग्य सेवा पुरवण्याबाबतची ती बाब आहे. जगभरात गर्भपात सर्वाधिक सुरक्षित वैद्यकीय प्रक्रियांपैकी एक ठरला असताना तरूण भारतीय स्त्रियांच्या गर्भपाताशी संबंधित अकारण मृत्यूला प्रतिबंध करण्यासाठी आवाज उठवणे आवश्यक आहे.

प्र. गर्भपात करण्यास मुक्त परवानगी मिळाल्यामुळे गर्भपातांची संख्या वाढणार नाही का ?

- उ. नाही. महिलेचा गर्भपात करून घेण्याच्या इच्छेचा त्याच्या कादेशीर दर्जाशी संबंध नसतो. पण, गर्भपात हा कादेशीर आहे अथवा नाही यामुळे त्या स्त्रीला गर्भपात सेवा मिळण्यात अडथळे मात्र निर्माण होऊ शकतात (जागतिक आरोग्य संघटना २०१२.) शिथिल गर्भपात कायदे असलेल्या देशांमध्ये गर्भपातांचे प्रमाण वाढलेले दिसत नाही. जगातील प्रदेशांमध्ये गर्भपाताचे प्रमाण सर्वसाधारणपणे सारखेच आहे मग कायदे काहीही असोत. गर्भपात सेवा कायदेशीररित्या प्रतिबंधित आहे किंवा विनंतीवर उपलब्ध असली तरी स्त्रीची इच्छा नसलेली गर्भधारणा किंवा गर्भपात करण्याची इच्छा जवळपास सारखीच असते (डब्ल्यूएचओ २०१२.) गर्भपाताचे कायदे खूप प्रतिबंधात्मक असतात तेव्हा मात्र असुरक्षित गर्भपातांचे प्रमाण वाढलेले दिसते.

प्र. भारतातील सर्व नाही तरी मोठ्या प्रमाणावरील गर्भपात लिंगनिवडीशी संबंधित नसतात का ?

- उ. नाही. परंतु देशातील काही राज्यांमधील घटनांमध्ये असे दिसून आले आहे की दोन सरकारी धोरणांच्या प्रश्नांमधील तफावत- लिंगाधारित लिंग निवड आणि सुरक्षित गर्भपात यांच्यामधील सीमारेषा धूसर झाली आहे. अभ्यासातून हे दिसून आले आहे की, देशातील दोन ते चार टक्के गर्भपात बाळाचे लिंग निवडण्यासाठी केले जातात (लॅन्सेट २०११.) २००६ साली इंटरनॅशनल फॅमिली प्लॅनिंग पर्सपेक्टिव्ह जर्नलने केलेल्या लिंग निवडीबाबतच्या आणि भारतातील गर्भपात या विषयावरील अभ्यासानुसार आधीचे आपत्य हे मुलगा आहे अथवा मुलगी ह्यापेक्षाही मुलाच्या लिंगापेक्षा अनैच्छिक गर्भधारणा हे भारतातील गर्भपाताचे मुख्य कारण आहे.
- भारतातील ८०-९० टक्के नोंदणी झालेले गर्भपात हे पहिल्या तिमाहीत झालेले आहेत. लिंग निवड हा प्रश्न दुसऱ्या तिमाहीतील असला तरीही दुसऱ्या तिमाहीतील सर्व गर्भपात लिंग निवडीशी संबंधित नाहीत. भारतातील स्त्रिया गर्भपात करणे दुसऱ्या तिमाहीपर्यंत टाळतात आणि त्याची कारणे लिंगनिवडीपेक्षा वेगळी असतात. गरीब, तरूण आणि अविवाहित स्त्रिया मुख्यत्वे गर्भपात पुढे ढकलतात कारण त्यांना अनेक बाबींची पुरेशी माहितीच नसते. त्यांना गर्भावस्थेची लक्षणे कळत नाहीत, गर्भपात करून घेण्याची शक्यता आणि त्याची कायदेशीरता (पहिल्या तिमाहीत) आणि सुरक्षित सेवा मिळण्याचे ठिकाण इ.या गोष्टीचे ज्ञान नसते

प्र. सर्व स्त्रियांना गर्भनिरोधके सहज उपलब्ध झाल्यास गर्भपाताची गरज नाहीशी होणार नाही का ?

- उ. पुन्हा एकदा याचे उत्तर नाही असेच आहे. नको असलेली गर्भावस्था आणि गर्भपात हे प्रजननक्षम वर्षांमध्ये स्त्रीचे सर्वसाधारण अनुभव आहेत. जागतिक आरोग्य संघटनेने हे स्पष्ट केले आहे की, जगभरातील सुमारे ३३ दशलक्ष गर्भनिरोधक वापरकर्त्यांना गर्भनिरोधकांचा वापर असतानाही अपघाती गर्भधारणा होण्याचा अनुभव आहे. हे एक मुख्य कारण आहे ज्यासाठी गर्भपात हे जगातील सर्वात जुने वैद्यकीय सेवांपैकी एक असूनही अत्यंत आवश्यक आहे.